

9. Шиндирук І.П. Економіко-математичне моделювання та оптимізація структури капіталу // *Фінанси України* : журнал. – 2012. – № 2. – С. 111-118.
10. Дані НБУ. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>
11. European Central Bank / Key ECB interest rates. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ecb.int/stats/money/interest/monetary/interest>
12. Karpinsky B.A. Economic growth at sustainable development of economy : the monography / B.A. Karpinsky, S.M. Bozsko. – Lviv : Prostr-M, 2006. – 376 p.

Грицюк І.В., Сокровольська Н.Я. Денежно-кредитные инструменты обеспечения устойчивого развития экономики Украины

Освещены финансовые инструменты обеспечения устойчивого развития экономики. Проведен анализ денежно-кредитных инструментов и их влияние на дальнейшее экономическое развитие. Определено, что для устойчивого экономического развития экономики необходимо своевременное использование всех денежно-кредитных инструментов и их координация.

Ключевые слова: финансовые инструменты, денежно-кредитные инструменты, девальвация, ревальвация, учетная ставка, политика обязательных резервов.

Grytsiuk I.V., Sokrovska N.Ya. Monetary instruments for sustainable development of economy of Ukraine

Deals with financial instruments for sustainable economic development. The analysis of monetary instruments and their impact on future economic development. Outlined that for sustainable economic development of necessary timely use of all monetary instruments and their coordination.

Keywords: financial instruments, monetary instruments, devaluation, revaluation, the discount rate, the policy of mandatory reserves.

УДК (477+100)658:005.93

*Аспір. О.І. Корицька¹ –
Львівський НУ ім. Івана Франка*

ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Здійснено огляд теоретичних підходів до визначення показників ефективності діяльності підприємств вітчизняними та зарубіжними науковцями. У табличній формі представлено оцінку ступеня узгодженості думок різних авторів стосовно розрахунку такої ефективності. Проведено ранжування найуживаніших показників для визначення ефективності діяльності підприємств. Окрім цього, наведено перелік методик побудови рейтингів найкращих підприємств вітчизняної та світової практики.

Ключові слова: діяльність підприємств, ефективність, показники для оцінювання, ранжування, рейтинг.

Вступ. У науковій літературі існують ґрунтовні дослідження, які відображають проблеми ефективності виробництва й ефективності діяльності підприємства чи групи підприємств. У працях багатьох учених висвітлюються не тільки комплексні проблеми теорії економічного аналізу ефективності виробництва, але й питання методичних аспектів формування показників ефективності, пошук шляхів раціонального зіставлення чинників впливу на результати діяльності, стратегічних можливостей підвищення ефективності діяльності підприємств. До таких робіт належать праці Л.І. Абалкіна, Т.В. Андрійчука, М.І. Баканова, Т.Л. Безрукової, О.О. Вороніна, А.Г. Гончарук, А.І. Ільїна,

С.А. Льмінської, Є.В. Мниха, С.Ф. Покропівного, Г.В. Савицької, Т.С. Хачатурова, А.Д. Шеремета і багатьох інших учених.

Наукові підходи до вирішення проблеми розрахунку ефективності діяльності підприємств висвітлені в дисертаційних роботах українських науковців ХХ-ХІХ ст., зокрема: М.В. Білошкурського, С.Л. Благодетелевої-Вовк, Ю.М. Дерев'янка, І.В. Ішук, Н.В. Навольської, К.С. Салиги.

Актуальні шляхи вирішення основних завдань дослідження ефективності діяльності підприємств, їх фінансово-статистичного аналізу з використанням системи показників оцінювання ефективності знаходимо в дисертаційних працях російських економістів: В.С. Іваницького, А.Д. Виварець, І.Н. Виголової, А.Е. Городецького, Є.В. Градобоева, Н.Ю. Котильової.

На основі фінансової та статистичної звітності економісти-аналітики розробили рейтинги найбільш ефективних підприємств України та світу, такі як: Національний бізнес-рейтинг, рейтинг "Ліги кращих", "Топ-100" від "Інвест газети", рейтинги "Forbes" та багато інших. Головним нашим завданням є визначення ступеня узгодженості думок різних науковців з метою формування інформаційної бази для побудови системи показників розрахунку ефективності діяльності промислових підприємств України.

Метою дослідження є аналіз та класифікація тверджень вітчизняних і зарубіжних науковців у теорії аналізу; теорії та практики оцінювання ефективності діяльності підприємства чи групи підприємств; огляд методик побудови вітчизняних і світових рейтингів визначення найбільш ефективних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Серед вчених-економістів немає одностайності у виборі об'єкта, за яким можна було б визначити ефективність діяльності підприємства чи групи підприємств.

Так, А.М. Турило наголошує, що серед показників, які формалізують категорію "результат підприємства", прибуток є найбільш поширеним і важливим [1, с. 35]. Е.Р. Інгільдєєва та Т.С. Рубан також підкреслюють роль фінансового аспекту оцінювання, який є результатом взаємодії усіх елементів системи фінансових відносин підприємства [2, с. 128]. Він визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Автори стверджують, що "абсолютний показник, який найповніше характеризує ефективність роботи підприємства – це сума чистого прибутку, що свідчить про рівень і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості" [2, с. 129].

Подібного трактування дотримується Є.В. Мних, зокрема що показники прибутковості є визначальними в оцінках ефективності функціонування суб'єкта господарювання [3, с. 218]. Автор наголошує, що "в обліку і аналізі дають загальну оцінку фінансових результатів, які характеризуються системою абсолютних і відносних показників" [3, с. 219].

Погоджуємося з таким міркуванням, адже на основі лише абсолютної суми прибутку не можна однозначно зробити висновок про рівень дохідності підприємства. Враховуючи те, що прибуток відображає абсолютний ефект діяльності підприємства, без урахування використаних при цьому ресурсів, він

¹ Наук. керівник: доц. Н.С. Струк, канд. екон. наук

доповнюється показниками рентабельності. Значна частина науковців трактує "рентабельність" – як ключовий показник ефективності діяльності підприємства. На важливості використання показників рентабельності в оцінюванні ефективності діяльності підприємств наголошує Н.Ю. Котильова: "вони служать не тільки основними показниками для оцінки ефективності, але і конкурентоспроможності, прибутковості виробництва" [4, с. 41].

Матковський С.О., Гринкевич О.С., Сорочак О.З., Крамченко Л.І., Прокіпович-Павлюк І.В. наголошують, що кількісно оцінити ефективність використання усіх ресурсів підприємства дають змогу показники рентабельності. При цьому рентабельність "характеризує співвідношення прибутку та витрат" [5, с. 481]. Цільове призначення показників рентабельності характеризує Є.В. Мних: "за цими показниками доцільно проводити рейтингову оцінку ефективності сфер діяльності, вкладення капіталу, випуску продукції, тощо...вони є параметральними характеристиками факторного середовища формування прибутку" [3, с. 240]. Автор зауважує, що рентабельність є синтетичним вираженням ефективності різних сфер діяльності, тому її аналіз є узагальнювальним за найбільш укрупненими моделями факторних систем.

У питаннях про те, який показник рентабельності використовувати для оцінювання ефективності діяльності підприємств, підходи авторів різняться між собою. Узагальненими показниками для вимірювання ефективності діяльності підприємства російські науковці Г.І. Ханін та Н.В. Копилова вважають рентабельність реалізованої продукції та рентабельність активів [6, с. 52].

Альтернативною є думка М.А. Керашева. Науковець зазначає, що "для визначення розміру прибутку і величини використаних засобів для її досягнення в секторах економіки використовується показник рентабельності виробництва...рентабельність виробництва є найбільш узагальнюючим, якісним показником економічної ефективності виробництва, ефективності функціонування підприємств певного сектору економіки" [7, с. 113].

"Для оцінки ефективності діяльності підприємства, звичайно, обирається тільки один або декілька показників рентабельності. Найвагомим серед усіх показників рентабельності вважається рентабельність власного капіталу", – вважають Т.Є. Рубан та Е.Р. Інгільдєєва [2, с. 129]. Група науковців під керівництвом С.О. Матковського інтегральними показниками ефективності діяльності підприємства вважають рентабельність продукції, рентабельність продажу, рентабельність капіталу, рентабельність активів, рентабельність виробничих фондів, рентабельність інвестицій [5, с. 332].

Варто зазначити, чимало економістів використовують у процесі оцінювання ефективності діяльності підприємств декілька показників рентабельності одночасно. Ці показники рентабельності входять в систему показників аналізу ефективності з метою комплексного виконання поставлених завдань.

Перевагами показників рентабельності в процесі оцінювання ефективності діяльності є те, що їх аналіз дає змогу простежувати тенденції зміни ситуації за період, який аналізується. Їх економічний зміст полягає у тому, що вони характеризують прибуток, отриманий із кожної грошової одиниці коштів, вкладених у підприємство. Вирішуючи завдання оцінювання ефективності діяльнос-

ті, вчені-економісти пропонують розширити набір показників для характеристики, не обмежуючись лише прибутком та рентабельністю.

Продуктивність праці, – як узагальнювальний показник розрахунку ефективності, – широко використовують вітчизняні й зарубіжні науковці під час аналізу ефективності господарюючих підприємств. Салига С.Я., Салига К.С., Кирилова Л.І., Скачкова О.В. констатують, що "найважливішим показником ефективності виробництва є продуктивність живої праці" [8, с. 10]. При цьому продуктивність праці виражається кількістю продукції, виробленої за одиницю часу. Автори зауважують, що найбільш наочно характеризує продуктивність живої праці показник, який дорівнює відношенню обсягу продукції, яка випускається, у натуральному виразі з урахуванням показників якості до витрат живої праці.

Показник продуктивності праці використовується в аналізі ефективності діяльності підприємств у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, у складі групи показників, чи як компонента системи показників для комплексного дослідження проблеми розрахунку ефективності суб'єктів господарювання. Доцільність врахування такого показника авторами полягає у трактуванні праці – як одного з важливих чинників виробництва, від якого залежить успіх роботи підприємства та своєчасне виконання поставлених завдань.

Внаслідок трактування ефективності діяльності підприємства як складної, багатоаспектної категорії, чимало авторів використовують групи показників для її обчислення. Поряд із авторами, які характеризують ефективність на підставі груп показників, є науковці, які здійснюють аналіз ефективності діяльності підприємств із використанням системи показників.

З метою класифікації та узагальнення підходів вітчизняних і зарубіжних науковців до використання оптимальних показників для оцінювання ефективності діяльності підприємств побудовано рейтинг найуживаніших показників. У табл. 1 представлено оцінювання ступеня узгодженості думок різних авторів стосовно набору показників для проведення аналізу ефективності діяльності підприємства. У перелік потрапили п'ятнадцять найуживаніших показників, які загалом утворюють вісім рейтингових позицій. За кожним автором, показники диференціювались залежно від використання їх як узагальнених показників (У) для оцінювання ефективності, у складі групи показників (Г), чи як складова системи (С) оцінювання.

Найчастіше ефективність діяльності підприємства чи групи підприємств розраховують на основі показників продуктивності праці, капіталовіддачі та рентабельності реалізованої продукції. Тобто перевіряється якісний та кількісний результат діяльності вхідних чинників виробництва – праці, капіталу і підприємницького хисту. Високий ранг одержали показники коефіцієнта оборотності активів та рентабельності інвестованого капіталу. Ефективність діяльності підприємства залежить від швидкості оборотів капіталу, доцільності інвестування, реалізації цільового фінансування.

Значна частина авторів використовують ресурсно-затратний підхід для побудови системи показників, оперуючи показниками зарплатомісткості, матеріаловіддачі, трудомісткості, капіталомісткості, матеріаломісткості.

Табл. 1. Оцінка ступеня узгодженості думок різних авторів (власна розробка)

Показники	Автори																Кількість співпадінь		Ранг за кількістю співпадінь		
	М.В. Білошкурський (Г)	С.Л. Благодетєєва-Вовк (У)	Т.С. Голубєва (С)	Джеймс К. Ван Хорн (У)	Т.С. Іванницький (С)	А.І. Ільїн (С)	Р.С. Каплан (С)	В.В. Ковальов (Г)	І.Я. Костецький (У)	Ю.Г. Левченко (С)	О.М. Любченко (У)	І.І. Мазурова (С)	Є.В. Мних (У)	С.Ф. Покропивний (С)	С.Я. Салига (Г)	Г.І. Ханін (У)	А.Д. Шеремет (Г)	А.А. Шустіков (У)		сума	%
	Продуктивність праці	+				+			+		+		+		+	+					8
Капіталовіддача	+				+	+		+		+		+		+	+				8	44	1
Рентабельність реалізованої продукції				+	+			+	+	+		+		+	+				8	44	1
Коефіцієнт оборотності активів	+				+			+		+		+		+			+		7	39	2
Рентабельність інвестованого капіталу				+				+	+	+		+		+					6	33	3
Зарплатомісткість						+		+		+		+		+					5	28	4
Рентабельність	+	+										+				+	+		5	28	4
Матеріаловіддача	+					+					+					+			4	22	5
Трудомісткість						+				+		+							4	22	5
Капіталомісткість						+				+		+							4	22	5
Рентабельність власного капіталу					+			+		+		+							4	22	5
Матеріаломісткість						+					+		+						3	17	6
Прибуток		+									+	+							3	17	6
ЗСП			+				+												2	11	7
Рентабельність активів										+									1	6	8
Усього	5	2	1	2	5	6	1	7	2	10	1	11	2	8	3	1	4	1	-	-	-

Часто узагальнюючим показником для оцінювання ефективності діяльності підприємств є рентабельність. Широкого використання набуває система збалансованих показників (ЗСП) для прийняття управлінських рішень та оцінювання діяльності центрів відповідальності на підприємствах.

На основі одержаних результатів спостерігаємо значну варіацію міркувань учених, незначна частка узгодженості думок та різну кількість показників для оцінювання ефективності діяльності підприємств. Підтверджується проблема відсутності узгодженого підходу до оцінювання ефективності діяльності підприємств та універсальної системи показників, які можна було б застосувати в процесі розрахунку.

Для порівняння із вітчизняним досвідом обчислення ефективності діяльності підприємств, здійснено аналіз та ранжування співпадінь думок зарубіжних учених. У табл. 2 представлено одержані результати.

Табл. 2. Порівняльний аналіз показників для оцінювання ефективності діяльності підприємств (власна розробка)

Автори Показники	М.В. Білошкурський	С.Л. Благодетєєва-Вовк	Т.С. Голубєва	Джеймс К. Ван Хорн	Т.С. Іванницький	А.І. Ільїн	Р.С. Каплан	В.В. Ковальов	І.Я. Костецький	Ю.Г. Левченко	О.М. Любченко	І.І. Мазурова	Є.В. Мних	С.Ф. Покропивний	С.Я. Салига	Г.І. Ханін	А.Д. Шеремет	А.А. Шустіков	Співпадіння думок учених									
																			вітчизняні		зарубіжні		у цілому					
																			сума	%	Ранг	сума	%	ранг	сума	%	ранг	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
Продуктивність праці	+				+			+		+		+		+	+		+			4	40	1	4	50	2	8	44	1
Капіталовіддача	+				+	+		+		+		+		+	+					4	40	1	4	50	2	8	44	1
Рентаб. реалізованої продукції				+	+			+	+	+		+		+	+					3	30	2	5	63	1	8	44	1
Коеф. оборотності активів	+				+			+		+		+		+			+			3	30	2	4	50	2	7	39	2
Рентаб. інвестованого капіталу				+				+	+	+		+		+						3	30	2	3	38	3	6	33	3
Зарплатомісткість						+		+		+		+		+						2	20	3	3	38	3	5	28	4
Рентабельність	+	+											+				+	+		4	40	1	1	13	5	5	28	4
Матеріаловіддача	+					+						+					+			1	10	4	3	38	3	4	22	5
Трудомісткість						+				+		+		+						2	20	3	2	25	4	4	22	5
Капіталомісткість						+				+		+		+						2	20	3	2	25	4	4	22	5
Рентабельність власного капіталу						+		+		+		+		+						1	10	4	3	38	3	4	22	5
Матеріаломісткість						+						+		+						1	10	4	2	25	4	3	17	6
Прибуток	+										+	+								3	30	2	0	0	3	17	6	
ЗСП			+				+													1	10	4	1	13	5	2	11	7
Рентаб. активів										+										1	10	4	0	0	1	6	8	

Ранги, встановлені внаслідок порівняльного аналізу зарубіжних і вітчизняних авторів, є різними. Ранжований ряд показників за вітчизняними джерелами є: продуктивність праці, капіталовіддача, рентабельність, рентабельність проданої продукції, коефіцієнт оборотності активів, рентабельність інвестованого капіталу, прибуток, зарплатомісткість, капіталомісткість, рентабельність власного капіталу, матеріаломісткість, ЗСП, рентабельність активів. Відмін-

ність у рангах виникає через те, що кількість співпадінь характеризує актуальність і доцільність розрахунку показників ефективності в процесі управління підприємствами, на основі впливу зовнішнього середовища, умов якого в Україні й за її межами відрізняються.

Кожен науковець виокремлює інструментарій для аналізу відповідно до тенденцій та можливостей розвитку об'єкта дослідження, не завжди зважаючи на зарубіжний досвід колег у вирішенні питань подібної проблематики. Варіація показників для розрахунку ефективності діяльності підприємств пояснюється різним трактуванням сутності категорії ефективності, а також визначення її залежно від об'єкта, рівня агрегації та інших якісних і кількісних характеристик досліджуваного явища. Окрім цього, представлено перелік методик побудови рейтингів найкращих підприємств вітчизняної та світової практики (табл. 3).

Табл. 3. Порівняльний аналіз показників для побудови рейтингів оцінювання найкращих підприємств (власна розробка)

Показники	Упорядники рейтингу										Сума	Ранг
	Національний бізнес-рейтинг	"Ліга кращих"	"Forbes, Україна"	"Invest газета" "Top-100"	"Invest газета" "200 ефективних компаній"	РБК. Рейтинг	"Експерт-400"	"Forbes, Global 2000"	Рейтинг ЦФО			
Чистий прибуток	+	+	+	+		+	+	+	+	7	1	
Обсяг реалізованої продукції (виручка від реалізації)	+	+	+				+	+		5	2	
Продуктивність праці	+	+							+	3	3	
Активи			+	+				+		3	3	
Обсяг податкових відрахувань		+		+						2	4	
Чистий дохід				+	+					2	4	
Загальна рентабельність звітного періоду					+				+	2	4	
Заробітна плата	+									1	5	
Валовий прибуток		+								1	5	
Оборотні активи		+								1	5	
Рентабельність продажів		+								1	5	
Фонд оплати праці		+								1	5	
Обсяг відрахувань на соціальні потреби		+								1	5	
Обсяг основних засобів		+								1	5	
Власний капітал				+						1	5	
Приріст чистого доходу					+					1	5	
Виручка на одного працівника						+				1	5	
Балансовий прибуток							+			1	5	
Ринкова вартість								+		1	5	
Рентабельність основної діяльності									+	1	5	
Темп зростання виручки від реалізації									+	1	5	

Найбільш уживаним у методиках є показник чистого прибутку, обсягу реалізованої продукції, продуктивності праці та загальний показник, який характеризує активи підприємства. Якщо порівняти ранги табл. 1 і 3, то бачимо

певну відповідність теоретичних та практичних показників. Показники, що використовуються для побудови рейтингів, переважно, відображають абсолютні характеристики діяльності підприємства, а показники, які представлені у наукових роботах, – відповідні відносні значення. У табл. 4 відобразимо характеристику вітчизняних та зарубіжних бізнес-рейтингів.

Табл. 4. Вітчизняні та зарубіжні бізнес-рейтинги (власна розроблення на основі [9-17])

№ з/п	Назва рейтингу	Організаційний комітет	Особливості побудови рейтингу
1	2	3	4
1	Національний бізнес-рейтинг	Торгово-промислово-палата України та редакція міжнародного каталогу "Торгово-промислово-Україна"	Порівняння економічних показників підприємств відповідно до зареєстрованих видів діяльності. Згідно з класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД), проведено ранжування понад 200000 фінансово активних підприємств України. У кожному з понад 500 видів КВЕД підприємства ранжовано на підставі сумарного балу місць за відповідними критеріями-показниками. Для кожного підприємства зазначено його місце/місце конкурентів за кожним із чотирьох критеріїв. Надана можливість он-лайн розрахунку рангу конкретного підприємства
2	"Ліга кращих"	Standard Chartered Rating GmbH, "Комітет економічного розвитку", аудиторська компанія "Свроконсалтинг", International Rating Association, Preis-design	Методика розрахунку заснована на чітких і зрозумілих економічних критеріях діяльності, відмінних від стандартизованих методик оцінювання компаній, що застосовується на фінансових ринках. Ранжування здійснюється он-лайн у динаміці вибраного року, залежно від виду діяльності, розміру підприємства та регіону України на основі дев'яти оцінкових показників
3	"200 найбільших компаній України"	Журнал "Forbes, Україна"	Щорічний опублікований рейтинг складається з трьох списків, де здійснене ранжування компаній за відповідними показниками. Підсумковий рейтинг показує, яку позицію займає компанія у кожному з трьох списків
4	"Топ 100 найбільших компаній України"	"Invest газета"	Розрахунок рейтингу здійснюється на основі п'яти показників за останні три роки. Для розрахунку беруться офіційні дані та експертні оцінки. Публікується щорічно
5	"200 ефективних компаній України"	"Invest газета"	У 2010 р. вперше здійснено розрахунок ефективності компаній у двадцяти видах діяльності. Індекс ефективності розраховувався на основі чотирьох показників, узятих за останні п'ять років (2006-2010 рр.). П'ятилітній період вибраний, зважаючи на період розвитку української економіки (2005-2007 рр.) і фінансову кризу (2008-2010 рр.). Таким чином, аналітики оцінювали здатність підприємств здійснювати діяльність в різних умовах. Публікується щорічно
6	Найбільш ефективні компанії Росії	РосБізнесКонсалтинг	Рейтинговий засіб масової інформації (ЗМІ) опублікував рейтинг у 2012 р. Критерієм відбору був розрахунковий показник TP-index – виручка на одного працівника. На основі цього показника зроблені висновки про можливість зменшення витрат через використання меншої кількості трудових ресурсів. Для розрахунку динаміки продуктивності використовувались списки "Forbes"

1	2	3	4
7	"400 найбільших компаній Росії"	Медіа холдинг "Експерт"	Протягом 1995-2003 рр. у рейтингу брали участь тільки промислові підприємства. У 2004 р. список був розширений до 400 підприємств усіх видів діяльності. Основним критерієм побудови рейтингу прийнято показник, який характеризує обсяг реалізації продукції (робіт, послуг). У випадках, коли залежно від специфіки діяльності цей показник не може бути використаний, аналізуються дані фінансової звітності, максимально близькі до нього за економічним змістом. Публікується щорічно
8	"Global 2000"	Журнал "Forbes"	Рейтинг складається з 2004 р. щорічно. Під час складання списку використовуються дані Interactive Data, Thomson Reuters Fundamentals і Worldscope разом з FactSet Research для публічних торгових компаній. Ранжування здійснюється за чотирма показниками. Усі цифри консолідовані. Кожен із показників має мінімальне порогове значення. Щоб потрапити у список-2000, компанії потрібно перетнути межу порогового значення хоча б за одним показником
9	Ефективність підприємств Центрального федерального округу	Рейтинговий центр АО "АК&М" при підтримці регіонального відділу Федеральної комісії з цінних паперів у Центральному федеральному окрузі (ЦФО) Росії	Під час складання рейтингу проводився аналіз п'яти фінансових показників, які розраховувались на основі даних бухгалтерської звітності за підсумками 2000 р. Залежно від ступеня впливу окремого показника на загальну ефективність були визначені вагові коефіцієнти. Підсумковий рейтинг дорівнює сумі зважених значень локальних рейтингів. Зведений рейтинг ефективності підприємств, розташованих на території Центрального федерального округу, будувався шляхом ранжування результатів підсумкового рейтингу

Користувачами інформації представлених бізнес-рейтингів є власники бізнесу, великі українські та зарубіжні інвестори, керівники підприємств, які приймають рішення про вибір інвестора чи розвиток нового напрямку господарської діяльності.

Висновки. Пошук найбільш оптимальних показників для розрахунку ефективності діяльності підприємств перебуває у центрі уваги багатьох науковців-економістів. Вибір та вдосконалення методів побудови достовірних оцінок про ефективність діяльності суб'єктів господарювання є роботою економістів-аналітиків. Серед вчених немає одностайності у виборі показників, за якими можна було б визначити ефективність діяльності підприємства чи групи підприємств. Залежно від об'єкта та мети дослідження, ефективність діяльності пропонуємо розраховувати на основі прибутку, рентабельності, продуктивності праці, капіталовіддачі тощо.

Провівши аналіз одержаних результатів, підтверджується проблема відсутності узгодженого підходу до оцінювання ефективності діяльності підприємств та універсальної системи показників, які можна було б застосувати в процесі розрахунку, що є передумовою додаткового вивчення теоретично-методологічної бази для формування системи показників оцінювання результатів діяльності підприємств.

Перспективами подальшого дослідження є побудова системи показників для оцінювання ефективності діяльності промислових підприємств України.

Література

1. Турило А.М. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства / А.М. Турило, О.А. Зінченко // Фінанси України : журнал. – 2008. – № 8. – С. 35-44.
2. Інгільдєєва Е.Р. Визначення фінансових аспектів щодо оцінки ефективності діяльності підприємства / Е.Р. Інгільдєєва, Т.Є. Рубан // Наукові праці ДонНТУ. – Сер.: Економічна, 2005. – Вип. 100-1. – С. 128-133.
3. Мних С.В. Економічний аналіз : підручник / С.В. Мних. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 472 с.
4. Котылева Н.Ю. Экономическая эффективность деятельности промышленных предприятий, ее оценка и прогнозирование в современных условиях хозяйствования : дисс. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 / Котылева Надежда Юрьевна. – Орел, 1998. – 176 с.
5. Матковський С.О. Статистика підприємств : навч. посібн. / [С.О. Матковський, О.С. Гринькевич, О.З. Сорочак та ін. / за ред. С.О. Матковського. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Алерта", 2013. – 560 с. (з додатками).
6. Ханнин Г.И. Альтернативная оценка рентабельности промышленного производства России / Г.И. Ханнин, Н.В. Копылова // Вопросы статистики. – 2011. – № 11. – С. 52-59.
7. Керашев М.А. Экономика промышленного производства : учебник / М.А. Керашев. – Саратов : Изд-во "Печатный двор Кубани", 1998. – 173 с.
8. Салига С.Я. Теоретичні засади оцінки економічної ефективності господарської ефективності підприємств / С.Я. Салига, К.С. Салига, Л.І. Крилова, О.В. Скачкова. – Запоріжжя : ГУ "ЗІДМУ", 2007. – 52 с.
9. Методика та критерії. Національний бізнес-рейтинг. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://URL: http://www.nbr.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=16
10. Ліга кращих. Міжнародний економічний рейтинг. Про рейтинг. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://URL: http://businessukraine.net/uk/about>
11. Forbes. Україна. 200 крупнейших компаний. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://URL: http://forbes.ua/ratings/2>
12. Инвест газета. Топ 100 Рейтинг крупнейших компаний Украины. [Электронный ресурс]. – Доступный с http://URL: http://ekonomika.ua/lang/ru/get_file/id/top-100-kompanij-bez-cen.pdf
13. ООО Киевгума в рейтинге "200 эффективных компаний Украины". [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://URL: http://kievguma.com.ua/novosti/ooo-kievguma-v-reytinge-200-efektivnich-kompaniy-ukraini>
14. РБК. Рейтинг. Самые эффективные компании России. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://URL: http://rating.rbc.ru/article.shtml?2012/11/21/33823993>
15. Эксперт:400 – рейтинг ведущих российских компаний. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://URL: http://expert.ru/dossier/rating/expert-400/>
16. Forbes. Global 2000. [Electronic resource]. – Mode of access http://URL: http://forbes.kz/ranking/Global_2000
17. Business2Russia. Рейтинг эффективности предприятий центрального федерального округа. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://URL: http://www.b2russia.ru/rating/rating.html>

Корицкая О.И. Зарубежный и отечественный опыт оценки эффективности деятельности предприятий

Осуществлен обзор теоретических подходов к определению показателей эффективности деятельности предприятий отечественными и зарубежными учеными. В табличной форме представлена оценка степени согласованности мнений различных авторов относительно расчета такой эффективности. Проведено ранжирование употребляемых показателей для определения эффективности деятельности предприятий. Кроме этого, приведен перечень методик построения рейтингов лучших предприятий отечественной и мировой практики.

Ключевые слова: деятельность предприятий, эффективность, показатели для оценки, ранжирование, рейтинг.

Koritska O.I. Foreign and domestic experience in assessing the effectiveness of the company

The article presents a review of theoretical approaches to the determination of the efficiency of enterprises by national and foreign scholars. Consistency the opinions of various authors to calculate the efficiency are presented in tabular form. There was done ranking of the most popular indicators for determining the efficiency of enterprises. In addition the theoretical approaches there are proposed methods for constructing the best enterprise in national and international practice.

Keywords: business activity, efficiency, indicators of evaluation, ranking, rating.

УДК 330.322.012

Здобувач І.В. Літур¹ – Львівська КА

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ІНВЕСТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Досліджено механізм управління ефективністю інвестування національної економіки, виокремлено напрями необхідної діяльності держави у сфері регулювання інвестиційної діяльності, які дадуть змогу її авізувати. Запропоновано модель управління ефективністю інвестування держави, а також з метою стимулювання інвестиційної діяльності та підвищення її соціально-економічного розвитку рекомендовано створення центрального інвестиційного фонду.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестування національної економіки, управління ефективністю інвестування, механізм ефективного інвестування.

Вступ. Нарощування інвестиційних ресурсів, збільшення частки капітальних вкладень у валовому внутрішньому продукті, поліпшення структури джерел інвестицій та напрямів їх вкладення, вирішення проблеми активізації інвестиційної діяльності мають стратегічне значення в управлінні економікою загалом [6]. Інвестиційна діяльність є джерелом та основною передмовою розвитку економіки. І саме тому розробленню та реалізації механізмів її впровадження відводиться істотне місце серед інших напрямів наукових досліджень.

Питання щодо дослідження механізму управління ефективністю інвестування в національну економіку розглянуто у працях та наукових доробках багатьох українських науковців. Т.В. Бова у своїх працях досліджує методологічну базу державного регулювання інвестиційної діяльності [2]. Особливості формування державних програм розвитку інвестиційної діяльності в трансформаційних умовах визначає Б. Андрушків [1]. Питання з тенденцій та особливостей прямих іноземних інвестицій досліджено в роботі А.А. Даниленко [5]. У працях А.О. Дегтяря [6] та О.О. Другова [7] об'єктом дослідження є інвестиційне забезпечення розвитку регіону як складової національної фінансової системи.

Постановка завдання. Вирішення завдань побудови нової демократичної суспільно-політичної системи пов'язане з необхідністю структурної перебудови економіки, яка потребує формування та реалізації ефективної інвестиційної політики. На сьогодні до інвестиційної політики висуваються досить жорсткі вимоги, оскільки вона має бути таким управлінським інструментом, який не просто реагує на зміни, що відбуваються, а, враховуючи існуючі характеристики інвестиційної привабливості країни, регіонів та галузей, працюючи на їх покращення, поєднує вирішення проблем інвестиційної сфери з досягненням перспективних цілей соціально-економічного розвитку.

Результати дослідження. Ми згодні з думкою О. Другова [7] про те, що для досягнення успіху нашої державі потрібні якісно нові підходи до розвитку економіки, які передбачають скоординоване застосування всього діапазону важелів, інструментів та механізмів, що, водночас, сприяють укріпленню економіки і створюють базу для прогресивних структурних перетворень.

На нашу думку, інвестиційний процес повинен бути у сфері постійного державного впливу та об'єктом державного управління. Його суспільна природа зумовлена комплексністю та причинно-наслідковою залежністю різноспрямованих потоків капіталу; невизначеністю якісно-кількісного переходу в процесі розвитку виробництва, циклічністю руху капіталу, що потребує управління на базі структуризації системних ресурсів виробництва, взаємоузгодження та організації господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Враховуючи те, що інвестиційний процес повинен сприяти комплексному розвитку держави, відповідні механізми державного управління мають стати способами вирішення суперечностей інвестиційного процесу, послідовною реалізацією дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління.

Під час формування механізмів державного управління інвестиційним процесом необхідно виокремлювати блоки їх формування та реалізації. Перший містить потреби, інтереси, суперечності, цілі, волю, мотиви, стимули інвестування; другий – рішення, дії, результати інвестиційного процесу. Потреби, інтереси й цілі зумовлюють здійснення в державному управлінні необхідних дій, а саме: ухвалення і практичну реалізацію інвестиційних рішень. Таким чином, відбувається реалізація функцій державного управління.

Державне регулювання інвестиційних процесів здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики держави. Державне регулювання базується на показниках економічного і соціального розвитку України, державних і регіональних програмах розвитку економіки, державних і місцевих бюджетах та передбачуваних у них обсягах державного фінансування інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності полягає у регулюванні умов інвестиційної діяльності та контролі за її здійсненням усіма інвесторами й учасниками інвестиційної діяльності [9].

Функції державного управління інвестиційною діяльністю можна також поділяти на функції із залучення інвестицій і функції з використання інвестицій. На думку А.А. Даниленко [5], до функцій держави стосовно залучення інвестицій належать:

- формування державної політики щодо залучення інвестицій;
- участь у міжнародному економічному співробітництві, роботі міжнародних економічних і фінансових організацій з метою залучення іноземних інвестицій, укладення міжнародних договорів з питань іноземного інвестування;
- визначення пріоритетних напрямів структурно-інвестиційної політики, пріоритетних напрямів використання інвестицій;
- здійснення обліку інформації стосовно джерел інвестицій, потреб їх залучення, напрямів та ефективності використання;
- створення сприятливих умов для діяльності інвесторів на території України та ін.

Виходячи з аналізу змісту положень про відповідні органи державної влади й інші установи, практики їх діяльності, можна визначити, що зазначені

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук